Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2012 жыл 8-чи июнь, байрым кюн. №№ 106-107 (19028)

Багъасы 6 сомду

ҚЪАБАРТЫ-МАЛҚЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Бир бирге сынау беріу

ҚЪМР-ни Башчысы Дагъыстанда экономика форумгъа къатышады

Арсен Каноков Къабарты-Малқъар Республиканы Дагъыстанда экономика формугъа къатышырыкъ делегациясына башчылыкъ этеди. Бу жыйылыу Махачқъалада 8-чи-9-чу июнъда бардыяллыкъды. Анда Север Кавказны регионларына социальный-экономика эмда жамауат-политика айныуларны амаллары сюзюледиде.

Къабарты-Малқъар форумну кезиуюнде кёргюзтюрюк экспозиция агропромышленность комплекс бла байламлыды. Республиканы ол бёлюмюню алчы предприятиялары - чекленнген жууаплылыкълары болгъан «Агро-Ком», «Жако», «Бахсанны терек бахчалары», «Нальчикни сют комбинаты», «Агро-Инвест» обществола, «Каббалкресурсы», «Нальчик» халыуа завод» ачыкъ акционер обществола –тахта кёгетле, жемишле, гара эмда суусап суула, сыра, сют продукцияны, кондитер изделияланы бла консерваланы кёп тюрлюлерин элтгенديле.

Андан сора да, форумда Чегем районда сютлю малла ёсдюрлюк «Агросоюз» комплексни эмда Бахсан районда окъуу полигону бла агропромышленность бизнес-инкубаторну бизнес-проектлерини эмда макетлерини презентациялары болукъуду. Кёрмючге къараргъа келгенлеге бла къонакъларгъа дагъыда Къабарты-Малқъарда эл мюлкню,туризмни, промышленностьну эмда башха бёлюмлени айнытыуну башмагъаналы инвестиция проектлери кёргюзтюлюкдюле.

Дагъыстандагъы экономика форум-Север-Кавказ федеральный округга уллу магъананы тутхан ишди. Анга къатышыу республиканы онгларын кёргюзтюрге эмда жангы бизнес партнёрла табаргъа болушурукъду.

ҚЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

КОЛЛЕГИЯ

Дарманла жаланда саулукъгъа жарасынла...

«Кодеинлери болгъан дарманлагъа контроль этиуню мадарларыны юсюнден» РФ-ни Правительствосуну бегими 2012 жылда 1-чи июньдан башлап кючюне киреди. Энди ауруу сел этген эм температураны тюшюрген дарманланы жаланда врачны рецепти бла алыргъа керек боллукъду. Кодеин бла аны тузлары (соли) болгъан дарманланы сатыуну ол тюрлю жоругъун жашаугъа сингдирирге керек болгъаныны юсюнден Россейни наркоконтролюну ҚЪМР-де Управлениясыны брифингинде айтылгъанды.

-Арт кезиуде къыралыбыз «Аптека наркомания» деген палахдан къутулалмай къалгъанды. Наркотиксиз болалмагъанла аптекалада эркин сатылгъан дарманланы алып, аладан кеслери юйлеринде дезоморфин хазырлайдыла. Халкъда бу затха «сарыуек» деп бошдан айтыла болмаз. Адам аны жаланда бир кере хайырланнганлай, ансыз болалмай къалады. Эки жылны ичинде уа аны жашауу юзюледи»,-дегенди Россейни ФСКН-ини Къабарты-Малқъарда Управлениясыны бёлюмюню таматасы Хачим Кумыков.

Кодеини болгъан дарманны сатыуну юсюнден башха тюрлю оноу керек болгъанын власть органла эм жамауат организацияланы келечилери эртеден айтхандыла. Россейни наркоконтролюну Федеральный службасыны коллегиясыны бу жолгъу жыйылыуу дезоморфин наркотикни проблемасын сюзюуге жораланнганды.

-Республиканы медицина учреждениялары, аптекалары да аны рецепт бла сатылырына угъай дерик тюйюлдюе. Ол бек тюз оноуду. Аллай дарманла врачланы рецептлери бла сатылсала игиди. Андан сора да, рынокда кодеинлери болгъан дарманлагъа ушаллы затла бардыла,-дегенди Росздравнадзорну ҚЪМР-де Управлениясыны оноучусу орунбасары Светлана Росторгуева.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ТЮБЕШИУ

«Биз къарындашларыбызгъа келгенбиз»

Бу кюнледе Нальчикде Халкъла аралы черкес ассоциацияны болушлугъу бла Сириядa къазауатдан Къабарты-Малқъаргъа къачып келген черкеслиде къырал власть органлары къуллукъчулары бла тюбешгендиле. Анда репатриантланы праволарыны бла борчларыны, налогла бла байламлы законланы, пенсияла бла жалчытыуну юсюнден баргъанды сёз. Жыйылыу жерлешлерибизни башламчылыкълары бла къуралгъанды.

РФ-ни Федеральный налог службасыны ҚЪМР-де управлениясыны бёлюмюню таматасыны орунбасары Рашит Битоков, Пенсия фондну специалистлери Кючюкланы Жанна бла Ирина Хамгокова, УГИБДД-ны бёлюмюню таматасыны экинчиси Руслан Тказаллижев жерлешлерибизге налог службада эсепге тururуу жорукъларын, анга къаллай документле керек болгъанын, пенсия не заманда эм кимлеге тёлениригин ангылатхандыла. Андан сора да, машинаны жюрютюрге праваланы къалай алырга боллугъун да билдиргендиле.

Ушакъдан белгили болгъаныча, «сириячыла» мында машина жюрютюрге эркиндиле, жаланда болжалы тауусулмагъан халкъла аралы удостоверениялары болгъанла. Сириялы водитель правасы болгъанла уа, ГИБДД-да теориядан экзамен берип, россейли документ алырга боллукъдула.

Водитель удостоверение алырга, налог службада эсепге турургъа, предпринимательство бла юкюширге уа жаланда Россей Федерацияда болжаллы халда жашаргъа эркинлик (вид на жительство) алгъандан сора жарарыкъды.

Жерлешлерибиз мында предпринимательство бла юкюширге сюйгенлерин айтхандыла. Биз аягъы юсюбюзге тургъунчу, бир ишлы ичинде налогла тёлемезча этерге амал бармыды, деп соргъандыла. Алай, Битоков айтханыча, ала налог тёлеуню женгиллетилген амалы бла хайырланыргъа боллукъдула, аны процентлери алай уллу тюйюлдю. Жылны ичинде льгота берирге уа законла эркин этмейдиле.

Пенсия фондну келечилери ангылатханларыча, тышындан келгенлеге, ишлерге амаллары жокъ эсе да, социальный пенсия тёленирге боллукъду: эр кишиге 65, тиширыугъа уа 60 жыл толгъан эсе.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Саугъалау

Къыйналгъанла сыйланнгандыла

Белгили поэт, кёчюрючю, Кавказны илму, билим бериу, культура эм бизнес академиясыны керти члени Александр Пряжников бу кюнледе бизни республикада болгъанды. Ол телевидениясы, басманы юсю бла да кесини чыгъармачылыкъ ишини, бийик учреждениясы юслеринден тынгылы хапар айтханды. Аны баш борчу - Кавказда билимли, эсли адамланы бирикдирип, миллетлени араларында жарашылукъну кючлеудю.

Окъутуу, юйретиу, культураны ёсдюрюю ишде да къыйылгъанла болгъанланы аладыла анга членнге. Чечен Республиканы алгъынгы президенти Ахмат Кадыров, чеченли жазыучу Канта Ибрагимов, Битеуроссей Лермонтов комитетни председели Владимир Захаров академияны академиклеридиле.

Александр Владимирович бизни республикагъа къуру къолу бла келмегенди. Ол шабат кюн Огъары Малқъарда болгъанды. Мында биринчи номерли орта школну директору Къарчаланы Халиматы Лермонтов атлы комитетни кюмюш майдалы бла саугъалагъанды.

Бешинчи июньда уа КъМКъУ-ну доценти, хи-

мия илмуланы кандидаты, 51 жылны ичинде анда юйретиу – окъутуу иш бла кюрешип келген Шауаланы Исмайылны жашы Магометге бу академияны керти члени болгъанына диплом бергенди. Андан сора уа ингушлу жазыучу Саид Чахкиевни юбилей майдалы бла саугъалагъанды.

Шауаланы Магометча, Къарчаланы Халиматча окъутуу-юйретиу ишде уллу къыйынларын болгъанлагъа сый-намыс берип, аланы багъаларын чыгъаргъаны ючюн къуучча къатышханла Александр Пряжниковха уллу ыспас этгендиле.

МАМАЙЛАНЫ Алий

БРИФИНГ

Чек тийреле артыкъда сакълыкъ излейдиле

ҚЪМР-де Ич ишлени министерствосунда болгъан брифингде сёз Къабарты-Малқъарны административ чеклерини тийрелеринде право низамны эмда жамауат къоркъуусузлукъну жалчытыуну юсюнден баргъанды. Аны юсюнден Россейни МВД-сыны Зольск, Лескен, Терк районда бёлюмлерини таматалары полицияны полковниклери Руслан Гедмишхов, Роман Хамбазаров эмда подполковник Хасанби Жиляев билдиргендиле.

Терк районда болумну юсюнден айта, Хасанби Муазирович аланы тийрелери Север Осетия-Алания Республика бла чекде болгъанын эмда аны асламын агъач алгъанын айтып, аны бла байламлы анга тынгылы контроль этер амал жокъду, деп чертгенди. Ол билдиргенича, административ чекден 500 метр арлакъда РСО-Аланияны Моздок районуну эки эли - Хурикау эм Кусово - бардыла. Алада жашагъанланы асламысы ингушлуладыла. Юч километрден а Ингушетия Республика башланады.

Чеклени араларында 1-чи эшелон - беш пост, юч да стационар эмда тыйгъылы эки пост бардыла. Ала РСО-Аланиядан эмда Ингушетияда «Курп-1», «Тихорецк» грейдер эм сабан жолланы сакълайдыла.

-Полициячылагъа болушлукъгъа вертолёт да берилгенди. Аны хайырланып, айгъа бир кере эки республиканы арасында учуп, болумгъа къарайбыз. Аны бла бирге чекге жууукъда, законсуз бандит формированияла хайырланмасынла деп, адамла жашамагъан юйлени, киши турмагъан къошланы, фермаланы, аберилле сакъланыучу жерлени да тизмесин жарашдырыгъанбыз. Ол жерле дайым да тинтилгенлей турадыла,-дегенди Хасанби Жиляев.

Бёлюмню таматасы дагъыда постла федеральный эмда опертив изледуе болгъанланы тизмелери бла жалчытылгъанларын, ала тохтамай жангыртыла тургъанларын билдиргенди. Ол келтирген шартлагъа кёре, 2012 жылда биринчи кварталда районну жеринде болгъан постланы энчи составы эки аманлыкъ ишни ачыкълагъандыла.

Сёз ючюн, «Каспий» ДПС-де Ингушетия Республиканы гражданини жюрютген Лада-Приора тохтатылгъанды. Артда ол Пятигорскени рынгунданурланганы ачыкъланнганды. Дагъыда ол постда ВАЗ автомашина тинтилгенде, анда болгъан А.А.Кумышевде 904,8 грамм марихуана табылгъанды. Экинчи кварталда уа Инаркой элде 19 мал урланнганы тинтилгенди эмда ол аманлыкъныызлары Ингушетия Республикагъа элтгендие эмда анда тёрт адам тутулгъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жетишим

«Шёндю окъутуу жангы даражагъа чыкъгъан кезиудю»

Окъуу жылны ахырында Нальчикде шахар окъуу юйлени жаш устазларыны арасында «Открытие» деген ат бла профессионал конкурс бардырылгъанды. Анга къатышханлана араларында отуз экинчи номерли школну орус тилден бла литературадан устазы Хачаланы Светлана да болгъанды. Ол, педагог эришиуде кесини билими, хунерин да ачыкълап, биринчи жерни алгъанды. Бюгюн аны блады ушагъыбыз.

-Светлана Элдаровна, биричиден, жетишимигиз бла алгъышлайбыз. Бу конкурсха къалай къатышханыгъызны юсюнден айтсагъыз эди?

-«Конкурс жаш устазлагъа деп алай къуралгъанды. Быйыл ол Нальчикде алыкъа экинчи кере бардырылгъанды. Эришиу боллугъну юсюнден манга бизни школубузда информатикадан окъутхан Елена Пышная айтхан эди. Ол манга болушхан да бек къаты этгенди. Сау болсун, жаш адамгъа юйретирге не заманда да хазыр устазды.

Сора бу конкурсха къатышыр ючюн стажнгы беш жылдан кёп болмазгъа керекди. Мен а алыкъа школда тёрт жыл ишлегенме. Он жаны бла да ары келирге манга тап эди. Биз онюч устаз бола эдик. Бешеулен конкурсну лауреатлары деген атха тийишли болгъандыла. Мен а биринчи жерни алгъанма.

Быллай эришиуде хорлагъан, айхай да, тынч тюйюлдю. Аны тёрт кезиюнден тыйгъычысы ётген да. «Моя педагогическая философия» деген презентацияда кесими педагог ишими юсюнден айтыргъа керек болгъанбыз. Андан сора уа ачыкъ дерс да бергенбиз. Бу номинацияда да мен биринчи жерни алгъанма.

Конкурсну ол эки кезиюнден финалгъа бешеулен чыкъгъанбыз. Анда уа «Моя педагогическая инициатива» деген темагъа презентация хазырлагъанма. Ахырында уа билим бериую бюгюнгню проблемаларына, жангычылыкларына аталгъан «тёгерек стол» болгъанды.

-Шёндю жаш адамла школда ишлерге артыкъ бек сюймейдиле. Сен а?

-Не заманда да сабийле бла ишни бек жаратханма. Сюйгеним а – китап окъууду. Мени анам бла атам уллу библиотека жыйышдырыгъандыла. Китапланы андан алып окъугъанма. Алай бла орус тилге, литературагъа да сейирим кючлене баргъанды. Университетибизни филология факультетини орус тил бёлюмюн да андан сайлагъанма.

Жаш адамларыбыз школгъа сюйюп келир ючюн а, ма быллай конкурсла кёп болсала тюздю, дейме. Аланы магъаналары уллуду. Эришиулеге студентлени, абитуриентлени да чакъырып, быллай иш бла шагъырей эте турса, школлагъа барлыкъ эдиле, деп алай сунама. Сора жангыдан келген адамгъа бир насийхатчылыкъ этген да болса, ма ол заманда ала устазлыкъ ишден къачарыкъ тюйюл эдиле.

Ансы шёндю «кеси къазанынгда къайна» деп къойгъан тапсызды. Аны айтханым, бюгюнлюкде окъутуу - юйретиу ишде да уллу тюрлениуле бардыла. Жаш устазгъа уа аланы барысын да бир жолгъа билип къойгъан къыйыныракъды.

- Шёндю китап окъугъан да – аз. Кёпле компьютерни сайлайдыла. Орус тил а къыйын предметди. Не дерге боллукъсуз аны юсюнден?

-Кертиди, билим бериу жангы даражагъа чыкъгъан заманды. Тёгеректи информация асыры бийлегенден жетишалгъан окъуна этламайса. Компьютерле, проекторла, интерактив къангала - ала барысы да керекдиле, бизни ишибизге уллу болушлукъдула. Алай ол затланы бек башха салып къоярга да жарамаз.

Тюздю, орус тил бек къыйын предметди. Анда жорукъла кёпдюле. Аланы барысын да билир ючюн а, китаплана окъургъа керекди. Ол заманда информация аны эсинде иги къаллыкъды. Бизни борчубуз а - окъуучуланы жашауда тюбеген къыйын кезиуледе сагъыш эте билирге юйретиудю. Андан сора да, сабийни бир къырал экзаменни берирге тынгылы хазыр этерге керекбиз.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЖКХ

Кюз арты - къыш кезиуге тынгылы хазырлана

Прохладна районну жашау журт коммунальный мюлкюнде кюз арты - къыш кезиуге хазырлыну барады. Шахарны жер-жерли администрациясыны пресс-службасы билдиргеннге кёре, аны юсюнден алгъаракъда болгъан коллегияда сёлешгендиле.

Администрацияны жашау журт коммунальный мюлк управлениясыны башчысы Любовь Телегина бу ишле белгиленнген план бла баргъанларын айтханды. Бюгюнлюкге юч бла жарым миллион сом багъасы ишле этилгендиле.

«Прохладный теплоэнерго» ачыкъ акционер общество шахарда онсегиз котельняны жумушларына къарайды. Быйыл юйлени жылытыу кезиуге хазырлыну анда 20-чы апрельде окъуна башланнган эди. Юсюбюздеги айны биринчисине предприятие алты котельнягъа тынгылы ремонт этип бошагъанды. Специалистле сууызланы болумларын сюзюп бошагъандыла.

Шёндю уа электрокючню жалчытхан, газ оборудованияла бла ишлеген эсеплеучю приборлагъа къарай турадыла. Бу затлагъа 157 минг сом къоратылгъанды. Энтта да жылны ахырына дери предприятие кеси кючю бла 1,5 миллион сом багъасы ишле тамамларгъа умутлуду.

Прохладнаны водоканалыны келечиси да этиле тургъан жумушла белгиленнген план бла бардыргъаныны юсюнден айтханды. Суу эм канализация ызла алышынадыла, техника, оборудование эм мекямла жангыртылынадыла. Предприятияны баш мекямында ичер сууну жыйышдырыучу эки орун тазаланып бошалгъанды.

Бусагъатда уа суу чыкъгъан жерледе орнатылгъан насослагъа ремонт этиле турады. Кир сууну тазалагъан мекямла эм предприятияны баш узелинде буругъа да ремонт этиледи. Ишлени барысына да эки миллион чакълы сом къоратылгъанды.

«Шахарны электрокючюызлары» ачыкъ акционер общество да бу кезиуге 60 процентге хазыр болгъаны белгиленнгенди. Бир миллион сомгъа жууукъ багъасы жангыртыу ишле бардырылгъандыла. Трансформатор подстанциялагъа, электрокючюызлагъа эм аланы темирбетон чыпынларына ремонт этилгенди.

«Каббалкгаз» ОАО-ну Прохладнада бёлюмюню келечиси газ барчан ызлаты тозурагъан жерлерине тынгылы ремонт этиледи. Шёндюге аны тёртден бири бошалгъанды.

Жыйылыугъа къатышхан предприятияланы юсюнден айтханды. Суу эм канализация ызла алышынадыла, техника, оборудование эм мекямла жангыртылынадыла. Предприятияны баш мекямында ичер сууну жыйышдырыучу эки орун тазаланып бошалгъанды.

Бусагъатда уа суу чыкъгъан жерледе орнатылгъан насослагъа ремонт этиле турады. Кир сууну тазалагъан мекямла эм предприятияны баш узелинде буругъа да ремонт этиледи. Ишлени барысына да эки миллион чакълы сом къоратылгъанды.

«Шахарны электрокючюызлары» ачыкъ акционер общество да бу кезиуге 60 процентге хазыр болгъаны белгиленнгенди. Бир миллион сомгъа жууукъ багъасы жангыртыу ишле бардырылгъандыла. Трансформатор подстанциялагъа, электрокючюызлагъа эм аланы темирбетон чыпынларына ремонт этилгенди.

«Каббалкгаз» ОАО-ну Прохладнада бёлюмюню келечиси газ барчан ызлаты тозурагъан жерлерине тынгылы ремонт этиледи. Шёндюге аны тёртден бири бошалгъанды.

Жыйылыугъа къатышхан предприятияланы келечилери келир кюз арты - къыш кезиуге битеу белгиленнген ишле тамамланырыкъларын белгилеп, жашау журт-коммунальный мюлкде чырмаула болмазлыгъына ышандырыгъандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Жазылыу-2012

Организацияланы, предприятияланы эмда ҚЪМР-ни жамауатыны эслерине!

Багъалы окъуучула!

2012 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания бошала турады. Связны битеу почта бёлюмлеринде сиз сюйген газетлегизге эмда журналларыгъызгъа жазылыуну жарашдырыгъыз. Бизни ишчилерибиз сиз сайлагъан изданияланы юйюгюзге заманында келтирирге неда бёлюмде къолугъузгъа берирге ышандырадыла.

Бу магъаналы жумушну ахыр кюннге хоймагъыз. Кезиюнде тамамланнган ишге бир зат да жетмейди.

ҚЪМР-ни почта связыны федеральный управлениясы.

ЭКОЛОГИЯ

Кир-кипчикни къудуретге хата келтирмей кюйдюрюрге

Къабарты-Малқъарны Жашау журт-коммунальный мюлк жаны бла комитетинден билдиргенлерине кёре, 6-чы июньда бизни республикагъа Италиядан Ливольси & Партнёр S.p.a. компанияны башчысы Альдо Ливольси эм Гера Spa концернни келечиси Массимо Фалкетти келгендиле. Ала кир-кипчикни кюйдюрючю шёндюгюлю заводну проектин кёргюзтгендиле. КЪМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Валерий Жилов республиканы Экономиканы айнытыу эм сатыу-алыу, Табийгъат байлыкъла эм экология, Къурулуш эм архитектура министрлери бла эм бир къаум комитетлени бла предприятияланы башчылары бла ол предложениягъа къарау бла байламлы кенгеш бардыргъанды.

Италиялы компанияла кёргюзтген проект бла ишленирик завод кир-кипчикни кюйдюргенден сора да, электрокючю бла жылыу да берликди. Сёзсюз, ол магъаналы боллукъду; республиканы башчылары да проектге сейирлери болгъанын белгилегендиле.

Алай бюгюнлюкде бу жаны бла КъМР-де бир ненча проект барды. Хар бирини да онглары башха-башхадыла. Аланы барысын да хар жаны бла тинтгенден сора республикагъа бегирек келишген проект алай сайланырыгъын белгилегендиле.

МУРАТЛАНЫ У.

«Фахмум жетишсе, бир къаум китап жазар эдим»
2 бет

Келир ыйыкъгъа радиону бла TV-ны программалары
3-4 бетле

Дарманла жаланда саулукъгъа жарасынла...

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну келечилери ол оюмну тюзге санагъандыла эм бизни кыларда келечилери болгъан дарманланы сатыуну ол жоругъу кёп жылланы ичинде - 90-чы жыллагъа дери - сакъланнганын айтхандыла. Бусагьатда ол жаны бла бизни законубуз саулай Европада окъуна жумушагьыракъгъа саналады. Рецептсиз сатылгъан дарманланы аллай уллу тизмеси, Россейдеча, бир кыралда да жокъду.

-Бюгюнлеге поликлиникаланы врачлары бла аны юсюнден ушакъ этилгенди. Керекли реформа бла рецептура бланкланы саны ёсгенди. Дарманла сатыуну жангы жоруклары кийирилгенлери поликлиникаланы ишлерин ауур этерик тюйюлдю. Алай дарманла керекли адамла врачлагъа терк-терк кёрюне турлукъдула,- дегенди КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну бёлюмюню таматасы Татьяна Кос.

Саулукъ сакълау министерству къуллукъчусу Рустам Кёшоков, юлгюге Архангельск эм Тверь областьланы келтирип, алада кодеини болгъан дарманланы эркин сатыу быллтыр октябрь айдан бери жашауда бардырылгъанын айтханды. Андан бери заманны ичинде медицина болушлукъ берииную халы, онгу аман болмагъанды, ауруугу сел этген эм жётелге жарагъан дарманла жетишмейдиле деп тарыгъыу жокъду. Аны бла бирге уя кодеини болгъан дарманланы сатыуну ёлчеми иги кесекге азайгъанды, дезоморфин сатыу бла байламлы аманлыкъ ишле, право низамгъа бузукълукъ этиу азайгъандыла, дегенди ол.

Быллай шартны эсге салайыкъ. Быллтыр Къабарты-Малкъарда экеулен дезоморфин хайырланнгандыла деп биринчи кере айтылгъан эди. Ол а наркополициягъа сакъ болугъуз деген белгиди. Бизни республикада «аптека наркомания» жайылырына къажау кюрешиу къолгъа алай тёк алынгъаны КъМР ол жаны бла Россейни бек къорхуусуз субъекти деп айтдырлыкъды.

Басмагъа **ТЕММОЛАНЫ Мухадин** хазырлагъанды.

Чек тийреле артыкъда сакълыкъны излейдиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Зольск район а эки субъект бла чекленеди. Полицияны полковниги Руслан Гедмишхов анда жамауат къорхуусузлукъ бла право низам къалай сакъланнгаларыны юсюнден айта, ол иш Ставрополь Предгорный районуну, Къарачай-Черкес Республиканы Малокарачаевский районуну эмда Къабарты-Малкъар Республиканы Зольск районуну ич ишле бёлюмлери бирге жарашдыргъан планнга кёре бардырылгъанын чертгенди. Ол айтханыча, ауур эм башха аманлыкъланы, экстремист эмда террорист ишлеге къатышхандыла деген ишеклидге изленнген аманлыкъчыланы, дагъыда урлау, тонау этгенлени юслеринден информацияны бир бирге билдиргенлей турадыла.

Аны хайырындан Этоко элни тийресинде 2,58 грамм тартхан гашишни Ольшевский деген биреулен законсуз алгъаны ачыкъланнганды. Шах-шахдан наркотикле хазырлагъан Кушхов бла Мельников тутулгъандыла. Киров районда Прогресс посёлкада Хурановланы юйюлерине чабып тонагъанла ачыкъланнгандыла. Ала Бахсан районда жашагъанла болгъандыла. Бусагьатда тутулуп турадыла.

Андан сора да, Есентукда Следствие комитетни къуллукъчулары бла бирге ишлеую хайырындан акъылбалыкъ болмагъан Культурбаева бла Бженхалова фатарладан биринде бугъунуп тургъанлары белгили болгъанды. Ала белгисиз тас болгъанлача излене эдиле.

Руслан Гедмишхов Жылы-Суу жайлыкъда «Элбрус» къырал багъыу эм солуу учреждениядa гражданланы къорхуусузлукъларын жалчытыу уллу проблема болгъанын белгилегенди. Нек дегенде къышда ол жерге автотранспорт бла барыр онг жокъду.

Бусагьатда жол ишлене турады, жууукъ заманлада Минги тауну шимал жанын солуу зонагъа айландырыр мурат барды да, алай этилсе, солургъа келгенле, ол санда тыш къырадлада да, аслам боллукъдула. Ол да къайгъы къошарыкъды. Полицияны акъыл этгенден, бу тийреледе право низамны да, къорхуусузлукъну да жалчытыр ючюн, «Элбрус» базада дайым да ишлеп турлукъ къауумну къурагъа, анга кирген полициячыланы тийишли оборудование, саутла, связь амалла, тынгылы автотранспорт бла жалчытыргъа керекди.

Роман Хамбазаров а Лескен районда административ чекни сакълауну ич ишле бёлюмню баш борчларындан бирине санагъанды, ол айтханнга кёре, бу тийреледе оператив болум къыйынды. Аны себепли «Урух» постну бла Урух элни араларында ючлю автомашиналада энчи мобильный къауум къошакъ халда салынады. Дагъыда ол постну юсю бла ётген автотранспортха къаты контроль этиледи. Законсуз бандит къауумланы членлерин ачыкълар, саутланы, боеприпасланы ётдюрюную жолун кесер ючюн, кюн сайын полициячы киноллог эмда уголовный розыскны къуллукъчусу постда ишлейдиле.

Ич ишлени бу бёлюмю Аргуданны юг-запад жанында агъачча артыкъда сакъдыла. Нек дегенде анда бандит къауумла бугъунургъа боллукъдула. Аланы жолларын кесер ючюн, дагъыда административ чеклени къатларында юйле, къошла, фермала дайым тинтиледиле. Быллтыр эм быйылны биринчи жарымында 807 юй, тутулуп чыкъгъан элли тогъуз адам, саутлары болгъан 102 адам, сегиз къош, 11228 гражданин тинтилгенди. Отуз алты ушкок, тёрт карабин, беш керох, 145 боеприпас, бир гранат табылгъандыла, 1,5 килограммдан артыкъ наркотик затла сыйырылгъандыла, федеральный розыкда болгъан эки аманлыкъчы тутулгъанды, 68200 шеша араксы законсуз затыудан алынгъанды.

Роман Хамбазаров бу чекде болумну къыйынлай къалгъаннга санайды. Ол белгилегенича, бандформированияланы КъМР-ге жолларын кесиу, терроччулукъ ишлени болдурмау жаны бла борч бла магъананы тутханлай къалды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
СУРАТДА: брифингге къатышханла.
Суратны автор алгъанды.

«Биз къарындашларыбызгъа келгенбиз»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Дагъыда сакъатлагъа, юй таматалары ёлгенлеге да пособиия берилликдиле. Ирина Хамгокова айтханыча, пенсия алырча документлени жарашдыруу бек къыйын жумушду. Россей 13 тыш къырал бла бирге ишлеую юсюнден келишим этгенди, анга кирген къырладан келгенлеге документлени жарашдыруу женгиллетилген амал бла бардырылады, алай Сирия ол къыралланы санына кирмейди.

Жыйыныудан сора КъМР-ни Жамауат эм дин организацияланы ишлери жаны бла къырал комитетни бёлюмюню башчысы Анзор Курашинов бизге айтханыча, репатриантланы россейли законда бла байламлы соруулары кёпдюле. «Бу тюбешиую да аланы ангылатыр мурат бла къурагъанбыз. Мен акъыл этгенден, ала сорууларына жууапла тапхандыла», - дегенди. Анзор Курашинов билдиргеннге кёре, бюгюнлюкде КъМР-ге 130 жерлешибиз келгенди. Аланы уллу къауууму «Эльбрус» эм «Дружба» санаторийледе хакъсыз жашайдыла (104 адам). Къалгъанлары уа жууукъларында турадыла.

Келгенле барысы да къабартылыла тюйюлдюле – аланы арасында эки таулу эм бир дагъыстанлы юйюр да барды. Анзор Курашинов айтханыча, жылны ахырына дери республикагъа энтта 300 адам келирге боллукъду.

Бюгюнлюкде Россейде жашаргъа эркинлик алыу баш проблемады», - дейди бизни бла ушакъда сириячы жерлешибиз Шаукад Черкес. Ол орусча иги сёлешеди – Москвада Халкъланы шуёхлукълары къырал университетде окъуганды, инженер-механик билими барды. «Битеу кемчиликледен къутулургъа боллукъду, мен хар неда кеси аллына тамамланылып къаллыкъды деп ахырда ышанмагъанма. Бюгюнлюкде уя мында жашаргъа эркинликни алыргъа керекди, ансыз ишге тохташаллыкъ тюйюлме», - дегенди.

Сабли Сташ а Нальчикге келгенли 15 кюн болады. Ол шахар бла шагъырейленнгенди, жууукъларына да баргъанды. «Бизге ата-бабаларыбыз Кавказда каннетди деп, алай хапар айтыучу эдиле. Мен анга кесим тюшюннгенме», - дегенди. Саблиге жыл саны келгенде, жашауун жангыдан башларгъа тюшген эсе да, ахырда сокъуранмайды. «Мен бери къарындашларыма келгеммме, неден къорхурукъма? Жаланда иш табаргъа керекди ансы», - дегенди бизни бла ушакъда.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

«Шёндю окъутуу жангы даражагъа чыкъгъан кезиудю»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

-ЕГЭ-ни юсюнден сагъындыгъыз. Шёндю ол кыстау баргъан заманды. Биз билгенликден, сиз жыл сайын анга къатышыр турасыз. Не тюрлю формада берилсе да, экзамен сабийге стресс болгъаны баямды. Окъуучу, аны ата-анасы да андан аллай бир абызыярмазча уа не этерге боллукъду?

-Сёз ючюн, орус тилден ЕГЭ-де бешинчи классдан башлап тогъузунчу классны программасындан соруула боладыла. Сабий ол жылланы ичинде иги окъуса, тестни ёталлыкъды. Юйде аны дерсин этгенине бла къалгъанына да къаты контроль болургъа тийишлиди. Ол бир кюн аны этмей къойса, бирсиледен артха къаллыгъы баямды.

Кертиди, тестледе ол галочканы сорууну билипми салады огъесе аламы тюшюп къалады – ма аны юсюнден айтхан бирде къыйыныракъды. Предметни билмеген окъуна, бу заданияны тюз этип къояргъа боллукъду. Алай ЕГЭ-ни къыйыннга саналгъан «С» заданиясында уя къадар биягъы мени жанлы болур деп сакълаялыкъ тюйюлсе. Муну иги билмеген сабий кеси аллына эталлыкъды деп мен ийнанмайма.

Хау, хар экзамен да – ол стрессди. Биз школну бошагъан кезиуюбюзде сочинение жазгъаныбыз а алай тюйюлмю эди? Онунчу-онбиринчи класслада орус тилден дерсле аз болгъаны – ма ол да чырмауду окъуучугъа. Эки жылны бу предмет къайтарыу формада окъулады, болсада андан ийыкъны ичинде дерсле асламыракъ бардырылсала, школну бошарыкъларда аны хайыры, магъанасы да башхаракъ боллукъ эди. Къайтарып айтайым, ЕГЭ-ни берлик окъуучугъа орус тилден эки сагъат бир ийыкъгъа азлыкъ этеди.

Сабий школгъа билим алыргъа келеди. Аны, андан сора, не иши къалады? ЕГЭ-де берилген заданиялада соруула уа школ программадан не ары, не бери чыкъмайдыла. Алайды да, орус тил не къыйын эсе да, окъуучу, дерслерине уллу кёллю болмай, онбир жылны ичинде иги окъуса, артда кеси да абызырарыкъ, атасын-анасын да жарсытырыкъ тюйюлдю. Экзамен а анга, дерсде олтуруп, артыкъ къыйын болмагъан сынау ишни жазгъанча кёрюнюп къаллыкъды.

ТРАМЛАНЫ Зухура.
Суратны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Кёрмюч

Сейир таркъаймайды анга

Александр Сергеевич Пушкин тууган эм Орус тилни кюнлерин КъМР-ни Миллет библиотекасында да белгилегенди. Аны окъуу залында китапладан, документледен, суратладан къуралгъан кёрмюч ачылгъанды.

Аны таматасы Зарема Секрекова билдиргеннге кёре, бу тилге аталгъан кёрмючледен ючюнчюсюдю. Бу жол аны Пушкин бла байламлы этгенди. Асламында эсни тилни шатыклыгъын ачыкълагъан материаллагъа, китаплагъа бургъандыла. Аны аланы атлары да айтып турадыла: «Словарь языка Пушкина», «Пушкин -родоначальник новой русской литературы», «Рукописи Пушкина», «Рукописный отдел Пушкинского Дома» эм башхала.

Кёрмючню экинчи кесегинде уа поэтни назмучулугъуна аталгъан илму ишлени, аны жашау, чыгъармачылыкъ жолларын ачыкълагъан ишлени эслейбиз. Пушкини айтхылыкъ романтик болгъаныны юсюнден китаплагъа, биогюннгю культура бла поэтни литературасыны арасында байламлыкъны ачыкълагъан, аны бизге кёйгъан жигитлерини юсюнден жазылгъан чыгъармала да бек айырмалыдыла. ЖЗЛ серияда басмаланнган «Пушкин» деген китапдан да кёп тюрлю шарт билирге боллукъду.

САРАККУЛАНЫ Асият.

8-чи ИЮНЬ - СОЦИАЛЬНЫЙ ИШЧИНИ КЮНЮДЮ

«Фахмум жетишсе, бир къаум китап жазар эдим»

Адам жаш заманында, кючю-къарыуу да шауданча бёркген кезиуюнде, хазна сагъыш эталмайды къартлыгъыны юсюнден. Кёбюсюнде ол затны эсибизге келтирирге да сюймейбиз неда ол жетмезлик сунуп къоябыз. Алай къатыбызда къыйналып, къарар адамлары, кеслерине чай къайнатыр онглары окъуна болмай жашагъанланы унутмазгъа керекбиз. Алагъа болушлукъ этгенлеге уа-ыразылыгъыбызны билдиririге.

Ма аллай сейир усталыкъны-социальный ишчини –сайлагъанладан бири Баллиланы Зашауну къызы Фатимады. Ол Нальчикде Къартланы бла инвалидлени жумушларына къарагъан социальный орунда эрттеден бери ишлеп келеди. Профессионал байрамыны аллында биз, анга тюбеп, ушакъ этгенбиз.

-Фатима, быллай усталыкъны сайлар ючюн, адам бек халал жюрекли болургъа керек сунама. Къыйын тюйюлмюдю аллай болгъан?

-Ишибиз тынч да тюйюлдю. Ал кезиуледе кетерге акъыл окъуна келген эди эсиме. Болсада, къартлагъа, къарыусузлагъа жаным ауруп, къалай эсе да кеталмадым. Андан бери ишлеп келеме. Ол юйренген адамларынг бла тюбешир кюнюнгю сакълап окъуна тураса.

Биз болушлукъ этгенлени кёбюсю урушну, ачлыкъны-жаланнгачлыкъны, репрессияланы сынагъанладыла. Аланы къартая баргъанлары сайын психикалары да бузула башлайды. Хар бирини кесини акъылы. Сен а аланы барысына да ачхым табаргъа керекме. Аны себепли бизни ишибизде тёзюмлюлюк уллу маъананы тутады.

Бегиреге а сабийлери болгъанладан эсе, болмагъанла бла къыйынды ишлеген. Биринчиле - алагъа бизден сора, башха биреу болушмазын ангылайдыла. Экинчиле уа - ол узакъда тургъан жашларын, къызларын жюреклери излепми огъесе тансыкълыкъмы хорлайды, къалай да болсун, ала сакълауларындан тюнгюлмегенлери сезилгенлей турады. Аны себепли алада невроз кёп тюбейди. Алай а не этерикде, жапсарыргъа кюрешесе.

-Хар кюндендамы келесиз алагъа?

-Биз графикге кёре ишлейбиз. Арада алтмыш чакълы социальный ишчи болабыз. Нальчикде, Акъ-Суда, Кенжеде, Хасанияда жашап тургъан, адамлары болмагъанлагъа къарайбызы. Алагъа ийыкъгъа эки кере ашазыкъ продуктла тапдырабыз. Сора аптекадан керекли дарманларын алгъанча, поликлиникада врач жазгъан рецептлерин келтиргенча, Пенсия фондда, коммунальный жумушлагъа тёлегенча – ма аллай керекли жумушланы барысын да тамамлайбыз. Хар социальный ишчи он адамгъа къарайды.

Ала кеслери сюйгенча гыржынны неда бир башха аш-азыкъны алып келмесинг да, ыразы болмагъанларын билдиргенлери барды. Биз а къарт адамгъа ол тёреди дерге да кюрешебиз кеси-кесибизге. Къарагъан адамлары-бызнны ыразы этерге кюрешебиз.

Кесими юсюмден айтханда, сау кюню шахарны тюкенлериндеи чыкъмай турлукъ эсем да, ол адамгъа жюреги сюйген затны келтирмей къоярыкъ тюйюлме. Ала алайсыз да бу дунияда къыйналып ючюн къалмагъандыла.

Жюрегинде халаллыгъы, ниетинде тазалыгъы, аланы барысы бла да биргe уя тёзюмлюлюгю болмагъан адам социальный ишни сайламасын. Сора сени ниетинг таза болгъанын бла къалгъанын билирге да бек сюедиле. Аны ала кёзюнге айтып къоядыла: «Мен сени ол заманда сынагъан этген эдим, сен а ол сынауда адамлыгъынг болгъанын кёргюзтгенсе»,- дегенлери бардыла. Алайды да, кесинги бир адамынга, атангананга къалай боллукъ эсенг да, алагъа да алай болургъа керексе.

Андан сора да, арада быстыр жууган, къарыусузланы юйлеринде тазалыкъгъа къарагъан, керек болса, ауругъанларына инвалид къагъытны къуратхан специалистлерибиз да бардыла. Бизде хаш адамла уя жокъдула. Иш хакъны-мы огъесе аны кыйынлыгъынмы сюймейдиле, билмейме.

Дагъыда мен бир затны юсюнден айтырыкъ эдим. Биз къарагъанланы арасында малкъарлыла жокъдула. Бир таулу тукъумну кёрюп, охо, энди кесибизден адамгъа да болушлукъ эталлыкъма дейсе да, келесе, ала уя эрлерини тукъумларына жазылып къалгъан башха миллетни келечилери боладыла кёбюсюнде. Къарт, къарыусуз, къарар адамы болмагъан таулу жокъду деп ийнанырыгъым келмейди, сора жарсыгъанлай турама.

-Нек?

-Бизни халкъыбыз чыдаргъа, уялыргъа юйренгненги да, ма алай тёзгенлей турургъа сюеди. Адам къыйналып жашасамы игиди да? Анга къырал болушлукъ этгенликге не боллукъду? Ангылатыргъа сюеме, мен эллени юсюнден айтмайма, алада ол жаны бла иш тапды. Огъесе шахардагъыла бла аны тийресинде жашагъанла бизни билеми болмазла? Къалай - алай эсе да, ижилип жашагъандан эсе, къыралдан болушлукъ алгъанны тюзге санайма.

Билемисиз, жазыучу тюйюрсе ансы, бу ишге келгенли бери бир къаум китап жазарыкъ эдим. Аллай сейир къадарлары болгъанла тюбейдиле бизге. Ала кеслерини жашауларыны, сюймекликлерини, къадарларыны юслеринден сагъатла бла хапар айтып турсала да эрикмейдиле. Кёбюсюнде алагъа кереги-адам жылыууду, сени къайгъыруунгу сезгенлериди. Биреу биреуге къуучнычны неда жарсыууну юсюнден айтыргъа сёз нёгер тапмаса, ол уллу къыйынлыкъды.

-Адам къартая барса, ауруууу да хорлайды. Къатында кече, кюн да биреу болмаса, туралмагъанла да бардыла, жарсыугъа. Аллайлагъа уа не бла болушуласыз?

-Биз къарагъан адам ол чекге жетгенин кёрсек, аны интернатха тийишдиребиз. Анда уя ала кереклича бир медицина, башха болушлукъну да алаллыкъдыла.

-Кесинлей тургъан адамгъа не жаны бла да къыйынды. Сиз ишлеген ара юйге аш-азыкъ келтирген, быстыр жууган degенча жумушлагъа къарагъандан сора да, аланы фатардан тышына чыгъарып, эрикгенлерин кетерирге уа эс бурамыды?

-Алгъын кесибизни улоуубуз жокъ эди да, анга да къарамай, директорубуз Заур Бейтуганов, рейслеге жюрюгенлени автобусларын тилеп, коляскалада тургъанланы, кеслерине бир из къарыу этал гъанланы жыйып, табийгъатха солургъа чыгъарып тургъанды. Энди уя бизге министерстводан бир маршрутка бла эки женгил машина берилгендиле да, ала бла Горячеводскеге юслерине быстыр алырга окъуна жетиучюбюз.

Араны кесини ашханасы да барды. Амаллары болгъанла ары кеслери да барыучудла. Къарыусузлагъа уя ашны биз этиучюбюз. Айдан бир кере уя мында татлы ашарыкъланы столун жарашдырабыз.

Мен болушлукъ этгенле жашауда кёпню кёргендиле. Неден да бек ала бюгюнлюкде жангызлыкъдан къыйыладыла. Ала бла ишлей, кесим да кёп затха юйреннгенме, кёпню билгенме. Жашау сынауум да байыкъгъанды. Жангызлыкъны чайырын сынагъан бирине окъуна болушлугъум бла жараллгъан эсем, кесиме насыплыма деп арсарсыз айталлыкъма.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.
Суратны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Араны ишине ыразыдыла

Элбрус районну халкъны социальный жалчытыу комплексли арасыны бёлюмюне кёпле келедиле. Бу службада эсепде болгъан гражданла уя анда ишлеген тигиу цехге бла парикмахерскийге льгота халда жюрюйдюле.

Мында багъала уллу тюйюлдюле, этилген затланы качестволары да игиди. Бёлюмню башчысы Хасаитланы Лиза билдиргеннге кёре, бу ара ачылгъанлы бери аны жумушлары бла хайырланнган адамла усталаны ишлерине бийик багъа бередиле.

Кийим тигиучю Диналаны Аминатны юсюнден эркин айтырга боллукъду. Ол кеси заманында Тырныаузну профессионал училищесини бёлюмюн бошагъанды. Окъуудан сора ишге кирирге онг болмагъаны себепли юйде жууукъларга, ахлулагъа тигип тургъанды.

Арада жыл бла жарым ишлейди. Аны заказлары иги кесекдиле, ол аланы болжалдан кеч къалмай толтурур ючюн, ишде кёпге къалыучуду.

-Аминат бек жууаплыды, жигерди. Андан адамла кёллери кётюрюлюп кетедиле, ыразылыкъларын да айта туруучудла, - дейди Аминатны юсюнден Лиза Локъмановна.

Анатолий ТЕМИРОВ.

КЪОРКЪУУСУЗЛУКЪ

Жоллада - сары эм акъ ызлыкъла

Нальчикде жаяу адамла жолдан ётюучю жерледе алгъын болмаучу ызла салынгъандыла. Ала сары эм акъ тюрсюнлю ызлыкъладыла.

ГИБДД-ны къуллукъчулары ол тюрлю жангылыкъны юсюнден шахарны администрациясына айтханларында, ала аны къабыл кёргендиле. Жаяу адамла жолдан ётюучю жерледе аллай тюрсюнлю ызлыкъланы тартыу Россейни башха регионларында эрттеден хайырланады. Аны хайыры уя кёзге туурады: аллай жерледе жол-транспорт авариялары саны, адамланы автомашиналары тюплерине тюшюулери азаядыла.

Аллай тюрсюнлю ызла Къуйиланы Къайсын атты проспектде 14-чю гимназияны, Шогенцуков орамда 2-чи номерли школну, Экинчи-промпроезд орамда 18-чи юйню къатында бардыла.

ГИБДД-ны къуллукъчулары жай айлада жол-транспорт авариялада адамла не къадар аз ачыкъларына себеплик этгени мадарлагъа анализ этип къарарыкъдыла. Аны итогларына кёре, республиканы башха шахарларында да жолдан ётюучю жерледе аллай сызлыкъла ызланыргъа боллукъдула.

КъМР-де МВД-ны ГИБДД-сыны пресс-службасы